

M E L T E

Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete

Alapítva: 1993-ban. 4044 Debrecen, Kálvin tér 16.
Elnök: Dr. SZABADI ISTVÁN, *Titkár:* Dr. KOLTAI ANDRÁS
Gazdasági ügyintéző: Dr. LAKATOS ANDOR, Kalocsai Főegyházmezei Levéltár, 6301 Kalocsa, Pf. 29.
Tel.: 78/462-166/207 m. 30/278-2703 E-mail: archivum@asztrik.hu

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) és az Egyházi Muzeológusok Egyesülete (EME) 2017. évi, közös vándorgyűlése és konferenciája (Debrecen, 2017. július 3-5.)

Az NKA Közgyűjtemények Kollégiuma 1.500.000.- Ft-tal támogatta a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) és az Egyházi Muzeológusok Egyesülete (EME) 2017. évi, közös vándorgyűlésének és konferenciájának megrendezését (pályázati azonosító: 204108/01377). Az említett támogatás segítségével az Egyesületek 2017. július 3-5. (hétfő-szerda) között, Debrecenben tartották vándorgyűlésüket, melynek házigazdái a Tiszántúli Református Egyházkerület gyűjteményei voltak. A több mint 70 résztvevővel tartott vándorgyűlés az idei évben is a legfontosabb program volt a MELTE és az EME életében, melynek keretében hagyományosan sor került közgyűlésre, szakmai konferenciára-tapasztalatcserére és intézménylátogatásokra is.

A vándorgyűlés részletes programját mellékeljük, s ahhoz az alábbiakban a következő értékelő megjegyzéseket-kiegészítéseket tesszük:

A vándorgyűlés résztvevői ismerős helyen gyülekeztek, hiszen a Debreceni Református Kollégium épülete immár három alkalommal szolgált színhelyül a MELTE éves konferenciájának. A mostani, negyedik alkalmat elsősorban a reformáció 500. évfordulója indokolta, de azért is érdemes volt ismét Debrecen választanunk, mert az utóbbi években kívülről-belülről teljesen felújított Kollégium valóban tökéletes helyszínt biztosított.

július 3. hétfő

A hivatalos program a szállás elfoglalása és a cserekiadványok beszállítása után a MELTE és az EME párhuzamos közgyűléssel kezdődött, amelyek a Kollégium hátsó szárnyának dísztermében, illetve a mellette fekvő tanácsteremben folytak. A MELTE közgyűlésén ezúttal sem költségvetési kérdések, sem tisztújítás nem szerepelt, csak az elnök, titkár és a gazdasági ügyintéző beszámolóját hallgattuk meg az aktuális kérdésekről, illetve négy új tagot vettünk föl.

A közgyűlések végén, némi szünet, 16 órától ugyanott, a díszteremben folytatódott a program, istentisztelettel. Mivel az Intézőbizottság korábban úgy döntött, hogy lemond az ilyenkor eddig szokásos istentisztelet ökumenikus jellegéről, és arra ezentúl a vendéglátó felekezetet kérjük föl, az istentiszteletet Ősz Sándor Előd kolozsvári református lelkész és levéltáros, egyesületünk tagja tartotta, és ő hirdetett igét is.

17 óra tájban két csoportra oszlottak a vándorgyűlés résztvevői. Az egyik csoport a Református Kollégium kiállításait tekintette meg, a másik pedig a Tiszántúli Református Egyházkerület két éve elkészült új levéltári épületét tekintette meg, majd pedig cseréltek. A kollégiumban jelenleg három kiállítás áll. A földszinti állandó kiállítások a Tiszántúli református egyházművészetét és hitéletét, illetve a kollégium történetét mutatják be, a könyvtár emeleti dísztermében pedig jelenleg a reformáció 500. jubileumára összeállított „Protestáns üzenetek” című időszaki kiállítás látható. Elsősorban az utóbbi mutatott be gazdag és kevésbé ismert anyagot, se sajnos nem volt módunk olyan mély elmerülésre, amelyet szerettünk volna. A program ugyanis az ünnepi vacsorával folytatódott, a kollégium alagsori étkezőjében. Ez alkalommal Bölcskei Gusztáv volt püspök, a Hittudományi Egyetem rektora köszöntött minket közvetlen szavakkal.

július 4. kedd

A második nap programja külön kezdődött a muzeológusok és a levéltárosok számára. Utóbbiak első szekciója a kutatószolgálattal kapcsolatos kérdéseket járta körül. Először Szabadi István, illetve Lakatos Andor szakfelügyelők foglalták össze a kutatószolgálattal kapcsolatos tapasztalataikat. Utóbbi kérdőívet állított össze a katolikus levéltárak számára, amelynek értékelése számos meglepő eredményt mutatott. Például a regisztrált e-kutatók száma (ahol van ilyen) magasan túlszárnyalja a személyesen kutatókat. Az is kiderült, hogy szinte minden levéltárnak rugalmas a nyitva tartása, tehát előzetes egyeztetéssel gyakorlatilag bármikor fogadnak kutatókat. A másolatok terén is a kutatók önálló fényképezése lépett az előtérbe. Az állami levéltárakban megszokott ügyfélszolgálat az egyházi levéltárakban gyakorlatilag nincsen, de apróbb adatkéréseket többnyire díjtalanul teljesítenek. A kutatási időhatárok esetében azonban teljes sokszínűség állt elő, minden katolikus levéltárnak egymástól eltérő időhatárai és szempontrendszere van. (A fölmérés teljes értékelése honlapunkon keresztül hozzáférhető.) A szekció harmadik előadását Vajk Ádám tartotta, aki az egyházi levéltárak e-kutatási szolgáltatásának helyzetét mutatta be (amely immár a katolikus levéltárak közel felében megvalósult), és beszélt a jövő kihívásairól, például a közös e-kutatási felület szükségességéről.

A délelőtt hátralevő részét kiadványbörze töltötte ki. Mózessy Gergely (SzfvEL), Karlinszky Balázs (VÉL), Vajk Ádám (GyEL), Szabó Irén (Sárospataki róm. kat. gyűjtemény), Szekér Barnabás (PMKL), Szögi László (egyetemtörténeti kutatócsoport), és Szabadi István (TREL) mutatták be röviden az utóbbi két évben megjelent kiadványaikat, amelyeket az előszobában fölállított kiadványasztalról el is lehetett vinni.

Ebéd után a konferencia kerekasztal-beszélgetéssel folytatódott, amely végül egyetlen vendégre korlátozódott. Szabadi István kérdezte Kohút Sárát, aki a Magyar Nemzeti Levéltár főigazgatójának, Szabó Csabának megbízásából érkezett, hogy az egyházi anyagokkal kapcsolatos problémákra választ adjon. A fontos jogi és gyakorlati kérdéseket tárgyaló beszélgetésbe bekapcsolódott Mózessy Gergely, Vajk Ádám, Boros Zoltán és az egyesület más tagjai is. Megtudtuk, hogy az MNL nem szeretne az egyházak ellenkezése mellett internetes kutatási szolgáltatást indítani, hanem inkább egy anyakönyvi regiszterben gondolkodik, amely a megfelelő egyházi levéltár vagy az MNL e-kutatási felületéhez irányítja a kutatókat. A regiszter elkészítésében szívesen együttműködne a MELTE tagjaival is, bár úgy látszik, hogy erre nem mindenhol van megfelelő kapacitás. Végül meghallgattuk Hermann István, az NKA közgyűjteményi kuratóriumi tagjának tájékoztatását az NKA (újabbán EMET NKA) helyzetéről.

A konferencia programja egyháztörténeti fórummal zárult, amelyet Ősz Sándor Előd vezetett. A beszélgetés résztvevői: Szabadi István (Debrecen), Dienes Dénes (Sárospatak), Hudi József (Pápa), Molnár Lehel, Sipos Gábor (Kolozsvár) arra a kérdésre keresték a választ, – a Reformáció Emlékévhöz kapcsolódóan – hogy milyen kutatások folynak a reformáció és a protestáns egyházak 16-17. századi történetére vonatkozóan. A résztvevők elmondták, hogy levéltáraik (tudományos műhelyeik) milyen kiadványokat adtak ki az elmúlt években, de sajnos többnyire kevésbé korlátozták mondanivalójukat az adott korra és témára, így a beszélgetés inkább monológok sorává vált.

A napi program hivatalos lezárásaként a vándorgyűlés résztvevői meglátogatták a MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltárát, ahol Szikla Gergő igazgatóhelyettes kedvesen fogadott minket. Megnéztük a levéltár bemutató filmét, élőben láthattuk a levéltár legértékesebb dokumentumait, amelyeket kikészítettek a kutatóterem asztalára, és megismerhettük a jelenlegi, eredetileg nem levéltári célra készült debreceni épületük raktározási nehézségeit.

július 5. szerda

A vándorgyűlés harmadik napi programja a korai reggeli után reggel 8 órakor kezdődött a Kollégium hátsó bejáratánál álló busznál, amely hamarosan a Szilágyság felé vitt minket. A programot Emödi András, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület levéltárosa állította össze, és valóban olyan ismeretlen csodákat rejtő helyekre kalauzolt minket, amelyet kevesen ismernek.

Első megállóhelyünk Nagykároly volt, ahol szinte futtában (a bejáratból) megtekintettük a

Kalazanci Szt. József (piarista) plébániatemplomot, majd Terdik Szilveszter kalauzolásával (rögtönzéseképpen) betértünk a magyar görög katolikus templomba. Ezután elsétáltunk a Károlyi család frissen felújított kastélyához, amelyet körbejártunk, majd tovább indultunk a busszal.

Következő célunk Tasnád volt, amely az erdélyi püspök egykori meszesentüli helynökének székhelyeként hatalmas gótikus templommal rendelkezik, amelyet a 16. század óta a református gyülekezet használ. Felújítása a következő években várható, de már az eddigi falkutatások is gyönyörű részleteket tártak föl. Pakulár István református lelkész szívélyesen fogadott minket, pogácsára és bioborra meginvitált minket a gyülekezeti terembe.

Következő célpontunk Ákos református temploma volt, mely a 12-13. században épült az Ákos nemzetség családi monostoraként (bár korai történetéről sajnos nagyon keveset tudni.) Ez is a „Középkori templomok útja” hálózat tagja, és itt már elkészült a templomot bemutató film és látogatóközpont is. Ezután Emődi András vezetésével (piros autója végig a busz előtt haladt) Lompértra utaztunk, amely részben a gyermekkorát itt töltő Ady Endréről, részben a református templom kazettás mennyezetéről nevezetes, amelyre 1778/1779-ben bibliai és egyéb szimbólumok sorát festették föl, naiv barokk stílusban.

Ezután ismét rögtönzött kitérőt tettünk Somlyóújlakra, amelynek 13. századi református templomát az utóbbi években újította föl Emődi Tamás építész (Emődi András testvére). A felújítás során nem csak a nagyszerű téglarchitektúrát tették láthatóvá, hanem a kapu boltívében egy Szűz Máriát ábrázoló freskó maradványát is megtalálták, amelyet az előtér lebontásával föltártak és restauráltak. A felújítás során tehát egy középkori templom született újjá.

A kirándulás Kémeren fejeződött be, ahol a Fort Silvan szőlőbirtok éttermében ettünk késői ebédet, majd visszaindultunk Debrecenbe. A szigorú határellenőrzés után (mindenkinek el kellett hagynia a buszt) este fél 9-re értünk Debrecenbe, először a vasútállomásra, majd a református kollégiumhoz, ahol a vándorgyűlés tagjai búcsút vettek egymástól, és aki tudott, hazafelé indult.

A konferenciáról a korábbi évekhez hasonlóan híreket és beszámolót is adtunk a MELTE honlapján, és az elmúlt évekhez hasonlóan a Levéltári Szemlében fog még szakmai tájékoztatás megjelenni.

Honlapunk kapcsolódó oldalai (program, beszámoló, térképek, fényképek):
<http://melte.hu/node/488>

A szakmai beszámolót közzé tettük, legalább öt éves elérhetőségét vállaljuk a MELTE és a Hungaricana honlapján:

<http://hungaricana.hu/hu/nka-palyazati-beszamolok/>

Ezúton is köszönjük a támogatást, mely jelentős mértékben segítette programunk sikeres megvalósítását!

Tisztelettel:

Kalocsa, 2017. augusztus 17.

Dr. Koltai András s.k.
MELTE-titkár

(Dr. Lakatos Andor)
gazdasági ügyintéző, pályázati felelős

A MELTE és az EME 2017. évi vándorgyűlése és konferenciája

Időpont: 2017. július 3–5. (hétfő–szerda)

Helyszín: Debreceni Református Kollégium (4026 Debrecen, Kálvin tér 16.)

Program

július 3. hétfő

10:00 érkezés, regisztráció, szállás elfoglalása (a Református Kollégium épületébe a Nagytemplom mögötti főbejáraton lehet bejutni, a regisztráció a középső szárny földszintjén lesz 10-13 óra között, a szállás és az étkezés: a Református Kollégium a hátsó épületszárnyában)

13:00 ebéd

14:00 MELTE közgyűlés / EME közgyűlés (Református Kollégium, középső szárny, I. emelet, Díszterem)

16:00 Istentisztelet (a Református Kollégium dísztermében, Ósz Sándor Előd vezetésével)

17:00 Gyűjteménylátogatás (Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára, Debreceni Református Kollégium Múzeuma, Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár)

19:00 vacsora

július 4. kedd

Konferencia (Református Kollégium, középső szárny, I. emelet, Díszterem)

9:30–10:30

Levéltári szekció: A gyűjtemény és a kutatók. (a szekciót vezeti Czenthe Miklós)

Szakfelügyelői tapasztalatok a kutatószolgálat terén (I) / Szabadi István

Szakfelügyelői tapasztalatok a kutatószolgálat terén (II) / Lakatos Andor

Az e-kutatás gyakorlati lehetőségei / Vajk Ádám

Tézisek, kérdések: Az egyházi levéltárak számára a korábbi évtizedekben az jelentette a legfőbb kihívást, hogy megteremtsék a kutatói hozzáférés alapvető fizikai és személyi feltételeit. Az elmúlt néhány évben azonban újabb kérdések merültek föl. A családkutatás iránti tömeges igény részben gyakorlati (nyitvatartási, digitalizálási) problémát jelent, részben pedig fölvetette az iratok kutathatóságának jogszabályi feltételeit. A fölkért előadók (levéltárosok, jogászok, informatikusok) által megismertetjük a bevált gyakorlatokat, és közös utat keresünk az egyházjog, a hatályos állami jog és a levéltári gyakorlat ellentmondásai között. Választ keresünk arra, hogy ellentétesek-e, illetve összeegyeztethetők-e a levéltárak és a kutatók érdekei?

Múzeumi szekció: Az egyházi múzeumok helye és szerepe a 21. században (a szekciót vezeti Harmati Béla)

Előadók: Benkő Andrea (Petőfi Irodalmi Múzeum), Nobilis Barbara (Országos Katolikus Gyűjteményi Központ)

Tézisek, kérdések: Az elmúlt évi konferencián megkezdett témát folytatva, tovább szeretnék folytatni azt a kérdést, hogy mi a feladata egyházi múzeumoknak a közművelődés és a tudományos munka határán, miről kell szólniuk és ki a célközönségük, és mi a viszonyuk a többi múzeum, illetve a többi egyházi gyűjtemény között.

10:30-10:45 szünet

10:45-11:45 Kiadványbörze: az 2015–2017. évi kiadványok, rövid 1-2 perces bemutatása (vezeti Koltai András) Mózessy Gergely (SzfvEL), Karlinszky Balázs (VÉL), Vajk

Ádám (GyEL), Szabó Irén (Sárospataki róm. kat. gyűjtemény), Szekér Barnabás (PMKL), Szögi László (egyetemtörténeti kutatócsoport), Szabadi István (TREL)
12:00–13:00 ebéd
13:00–14:00 Beszélgetés az egyházi anyakönyvek kutatásának helyzetéről (vezeti Szabadi István) Meghívott vendég: Kohút Sára (MNL OL) Tájékoztató a NKA kutatóriumának helyzetéről (Hermann István).
14:00–14:20 szünet
14:20–15:00 Segédleteink és nyilvántartásaink jövője (a szekciót vezeti Mózessy Gergely)
Levéltári leírási szintek az egyházi levéltárakban (gyakorlati útmutató) / Koltai András
15:00–15:20 szünet
15:20–16:40 Egyháztörténészek fóruma (a szekciót vezeti Ósz Sándor Előd)
A beszélgetés központi témáját – a Reformáció Emlékéhez kapcsolódóan – a reformáció és a protestáns egyházak 16-17. századi története jelenti. A beszélgetés résztvevői: Dienes Dénes, Hudi József, Molnár Lehel, Sipos Gábor, Szabadi István
17:00 Az MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltárának meglátogatása.
19:00 vacsora

július 5. szerda

7:30 reggeli a szálláson, hidegcsomag átvétele
8:00 Kirándulás. Indulás busszal a Szilágyságba, 300 km-es útvonalon, gyülekezetek látogatásával, gyűjteményeik megtekintésével, a következő megállóhelyekkel: Nagykároly (piarista templom, görög katolikus templom, kastély), Tasnád (református templom), Ákos (református templom), Lompért (református templom kazettás mennyezete), Somlyóújlak (református templom), Kémer (Fort Silvan, ebéd) .
20:30 visszaérkezés Debrecenbe

Rendezvényünket a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

Fényképek
MELTE-EME vándorgyűlés, Debrecen, 2017. július 3-5.

Fényképek
MELTE-EME vándorgyűlés, Debrecen, 2017. július 3-5.

Fényképek
MELTE-EME vándorgyűlés, Debrecen, 2017. július 3-5.

Fényképek MELTE-EME vándorgyűlés, Debrecen, 2017. július 3-5.

Damásdi Zoltán és Koltai András felvételei, forrás: melte.hu

